

Łomża, 17.10.2021 r.

Dr hab. Krystyna Leszczewska, prof. PWSliP

Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży

Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych

Recenzja rozprawy doktorskiej

Mgr inż. Doroty Jazwińskiej

„Model potencjału zasobowego zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa”

napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. inż. Ewy Więcek-Janki

i promotora pomocniczego dra inż. Rafała Mierzwiaka

1. Ocena trafności wyboru i oryginalności problemu badawczego podjętego w rozprawie doktorskiej

Zagadnienie zrównoważonego rozwoju to temat rozległy. Publikacje z tego zakresu odnoszą się do różnych obszarów m.in.: rozwoju miast, regionów, branż, ujęcia globalnego. Mniej publikacji odnosi się do problematyki zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do przedsiębiorstwa. Zagadnienie to w XXI wieku nabiera coraz większego znaczenia, gdy z jednej strony obserwujemy niezadowalający stan środowiska przyrodniczego, z drugiej – wzrastającą wrażliwość konsumentów na aspekty ekologiczne i społeczne. Zrównoważony rozwój staje się wyznacznikiem pozytywnego postrzegania przedsiębiorstw i koniecznością ze względu na wyczerpywanie się zasobów naturalnych. Autorka dokonując krytycznej analizy literatury przedmiotu dostrzegła lukę poznawczą w zakresie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa, która uwidacznia się w braku modelu biznesowego uwzględniającego aspekty zrównoważonego rozwoju oraz braku badań empirycznych dotyczących realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach. Wybór tematu należy uznać za uzasadniony. Sformułowany przez autorkę temat „*Model potencjału zasobowego zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa*” jest interesujący poznawczo,

aktualny i rzadko podejmowany przez badaczy w Polsce, co nadaje mu walor oryginalności. Zrealizowane przez autorkę badania przyczyniają się do wypełnienia istniejącej luki w tym zakresie.

2. Ocena merytoryczna pracy

2.1 Metodyka badawcza

Autorka sformułowała główny cel rozprawy jako: „opracowanie modelu potencjału zasobowego zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa” i cele pośrednie:

1. Przeprowadzenie przeglądu literatury przedmiotu;
2. Zidentyfikowanie elementów zrównoważonego rozwoju;
3. Ustalenie relacji pomiędzy elementami;
4. Sformułowanie hipotez badawczych;
5. Zbudowanie modelu zasobowego zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa;
6. Weryfikacja opracowanego modelu.

Autorka poprawnie określa poznawcze i użytkowe cele rozprawy. Za cel poznawczy przyjmuje: analizę materiałów wtórnych i badania empiryczne, które pozwoliły na uporządkowanie wiedzy na temat zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw i wskazanie zasobów, które sprzyjają zrównoważonemu rozwojowi. Cel użytkowy rozprawy to opracowanie modelu rozwoju przedsiębiorstwa ukierunkowanego na zrównoważony rozwój oraz narzędzia samooceny przedsiębiorstwa w zakresie realizacji postulatów zrównoważonego rozwoju. Po wnikliwym przeanalizowaniu rozprawy doktorskiej stwierdzam, że założone cele rozprawy zostały zrealizowane.

Aby zrealizować założone cele, autorka formułuje problemy badawcze i hipotezy. Główny problem badawczy w recenzowanej rozprawie doktorskiej sformułowano następująco: Z jakich elementów powinien składać się model biznesowy uwzględniający zrównoważony rozwój przedsiębiorstwa? W kontekście określonych celów i postawionego problemu badawczego autorka formułuje hipotezy badawcze:

H1: Przedsiębiorstwa kształtują swój potencjał zasobowy ukierunkowując się na zrównoważony rozwój.

H2: Poziom zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw rośnie wraz z ich wielkością.

H3: Poziom zrównoważonego rozwoju ma związek z wykorzystaniem narzędzi zarządzania strategicznego.

H4: Prorozwojowe nastawienie decydentów jest powiązane z kształtowaniem zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa.

Autorka nie stawia hipotezy głównej i hipotez szczegółowych, co jest najczęściej stosowaną formą w tego typu rozprawach. W kontekście tematu pracy taki sposób formułowania hipotez należy uznać za poprawny. Pod dyskusję poddaję natomiast sformułowanie hipotezy 4. W mojej ocenie bardziej czytelne i spójne z wcześniej postawionymi hipotezami mogłoby być sformułowanie „Poziom zrównoważonego rozwoju jest powiązany z nastawieniem prorozwojowym zarządzających firmą.” Ponadto generalna refleksja, jaka nasuwa się po wnikliwym przeanalizowaniu rozprawy jest taka, że dla zrealizowania przyjętego celu pracy można byłoby w ogóle zrezygnować z hipotezy 4. Badania empiryczne są bardzo obszerne i w mojej ocenie bez szkody dla realizacji celu głównego, jakim było „opracowanie modelu potencjału zasobowego zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa” można byłoby pominąć punkt 6 ankiety i hipotezę 4. Wydaje mi się, że czyniłoby to rozprawę bardziej czytelną, syntetyczną. Nadmiar informacji uzyskanych w badaniach empirycznych sprawia, że niekiedy trudno o wyłonienie istoty badań, czyli elementów (zasobów), które należy uwzględnić w modelu służącym do samooceny zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa.

Problematyka dysertacji wpisuje się w dziedzinę nauk społecznych i dyscyplinę: nauki o zarządzaniu i jakości. Rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny. Autorka zastosowała następujące metody badawcze: krytyczną analizę literatury przedmiotu, analizę porównawczą, statystykę opisową oraz analizę korelacyjną. W części empirycznej autorka zastosowała metodę badań ankietowych (narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety). Materiał empiryczny uzyskano od 151 podmiotów, do analizy przyjęto 137 poprawnie wypełnionych ankiet. Podmiotem badań były przedsiębiorstwa produkcyjne, różnej wielkości i różnych sektorów, zlokalizowane na terenie Polski oraz kadra zarządzająca najwyższego szczebla odpowiedzialna za podejmowanie decyzji strategicznych. Na podkreślenie zasługuje precyzyjnie przeprowadzony dobór próby do badań, świadczący o znajomości reguł prowadzenia badań naukowych. Dobór metod badawczych zastosowany w recenzowanej rozprawie uznaję za właściwy.

2.2 Struktura rozprawy – ocena poszczególnych części pracy

Recenzowana rozprawa liczy 363 strony tekstu zasadniczego, plus bibliografia, załączniki i jest podzielona na: wprowadzenie, 4 rozdziały i zakończenie. Część teoretyczna, obejmująca trzy pierwsze rozdziały, przygotowana została w oparciu o bogate źródła literaturowe i źródła z zasobów internetu. Część empiryczna, obejmująca czwarty rozdział, przygotowana została w oparciu o wyniki badań własnych autorki. Struktura i treść rozprawy uwarunkowane zostały celem badawczym. Układ treści i zawartość poszczególnych rozdziałów są poprawne pod względem merytorycznym. Zastrzeżenia budzi jednak nieproporcjonalny podział treści pracy na poszczególne rozdziały – np. rozdział pierwszy s. 15-81, rozdział drugi s. 82-105, rozdział trzeci s. 106-127, a rozdział czwarty s. 128-357, liczy aż 229 stron. Dla przejrzystości wyводу można byłoby z rozdziału czwartego wyodrębnić punkt 4.1 – procedura badawcza jako odrębny rozdział (s. 128-143).

Wprowadzenie. Treść i struktura wprowadzenia odpowiadają wymogom warsztatowym stawianym tego typu pracom. Autorka uzasadnia wybór tematu, podkreśla znaczenie poruszanego problemu, wskazuje występowanie luki badawczej w analizowanym temacie, określa cele rozprawy, problemy badawcze, hipotezy i zakres rozprawy. Prezentuje strukturę podziału treści i metody badawcze wykorzystane w rozprawie.

Rozdział I *Problematyka zrównoważonego rozwoju.* Rozważania w rozdziale pierwszym koncentrują się wokół tematyki zrównoważonego rozwoju. Autorka prezentuje treści w logiczny sposób rozpoczynając od omówienia kwestii zrównoważonego rozwoju w ujęciu globalnym, a następnie przechodzi do perspektywy przedsiębiorstwa. Wskazuje formalno-prawne odniesienia do zrównoważonego rozwoju na świecie i w Polsce. Definiuje pojęcie zrównoważony rozwój, omawia przesłanki stosowania tej koncepcji w praktyce gospodarczej. Przedstawia narzędzia zrównoważonego rozwoju, w szczególności koncentrując się na systemie ekzarządzania i audytu EMAS (*Eco-Management and Audit Scheme*), wskazując, że są to narzędzia ułatwiające różnego typu organizacjom realizację wytycznych zrównoważonego rozwoju. Za istotne uważam wskazanie przez autorkę w tym rozdziale, że strategia błękitnego oceanu (*Blue Ocean Strategy* – BOS) wykorzystywana w kierowaniu przedsiębiorstwem, jest strategią spełniającą kryteria zrównoważonego rozwoju.

Rozdział II *Podejście zasobowe w zarządzaniu przedsiębiorstwem.* W rozdziale tym autorka na podstawie studiów literaturowych prezentuje rozwój zasobowej teorii firmy, wychodząc z założeń szkoły zasobowej zarządzania strategicznego. Na podkreślenie zasługuje rzetelny przegląd literatury z tego zakresu. Autorka omawia różne perspektywy podejścia do zasobów

jako czynnika kreującego przewagę konkurencyjną przedsiębiorstwa. Na podstawie przytoczonych poglądów różnych autorów wnioskuje, że szkoła zasobowa i zasoby strategiczne stanowią ciągle istotne i aktualne obszary badań. Dostrzega, że kwestią niejasną z metodologicznego punktu widzenia jest pomiar zasobów niematerialnych, co stanowi trudność w szacowaniu ich wartości i wyjaśnianiu zdolności do konkurowania. Ostatnim punktem analizy – szczególnie istotnym z punktu widzenia zakładanych celów badawczych jest omówienie potencjału zasobowego przedsiębiorstwa w aspekcie zrównoważonego rozwoju. Autorka charakteryzuje powody pojawienia się koncepcji zrównoważonego rozwoju i wskazuje na konieczność uwzględniania w modelach biznesowych zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa konfiguracji zasobów materialnych i niematerialnych.

Rozdział III *Model biznesu w zarządzaniu przedsiębiorstwem.* W rozdziale tym zdefiniowano pojęcie model biznesu wskazując elementy składowe modelu. Autorka wskazuje te elementy modeli biznesu, które są istotne z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa. Wskazuje, że zrównoważony rozwój opiera się na założeniu, że zasoby (naturalne) potrzebne na bieżące potrzeby nie powinny być wykorzystywane szybciej niż mogą się w odpowiedni dla siebie sposób zregenerować. Podkreśla konieczność zachowania zasobów dla przyszłości, stąd, jak wskazuje, kluczowym wyzwaniem staje się opracowanie modelu biznesu, który spełniałby wymogi zrównoważonego rozwoju, zapewniając racjonalne korzystanie z bogactw naturalnych, optymalne wykorzystanie posiadanych zasobów oraz kształtowanie potencjału zasobowego tworząc przy tym wartość dodaną dla wszystkich interesariuszy. Precyzyjnie określa, co rozumie pod pojęciem model zrównoważonego rozwoju. Przedstawia własną propozycję modelu biznesowego opartego na potencjale zasobów. Opracowany model stanowi podwaliny do przeprowadzonych w dysertacji badań.

Rozdział IV *Weryfikacja modelu potencjału zasobowego zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa.* Rozdział ten ma charakter sprawozdania z przeprowadzonych przez autorkę badań własnych. Struktura rozdziału prawidłowa – autorka kolejno prezentuje metodykę badawczą, próbę badawczą, a następnie przedstawia wyniki badań empirycznych. Podkreślić należy, że autorka przeprowadziła rzetelnie obliczenia dotyczące próby badawczej do badań ilościowych. Kluczową częścią rozdziału jest opis wyników badań empirycznych, które obrazują podejście decydentów do zrównoważonego rozwoju, postęp w implementacji zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach oraz pozwalają na udzielenie odpowiedzi na sformułowane w rozprawie pytania badawcze i zweryfikowanie postawionych hipotez. W

analizie statystycznej autorka wykorzystwała analizę porównawczą, statystykę opisową oraz analizę korelacyjną. W rozdziale tym autorka wykazała się rzetelną znajomością wykorzystywanych metod badawczych.

Zakończenie. W zakończeniu autorka podsumowała tematykę rozprawy, odniosła się do najważniejszych jej aspektów, omówiła wyniki prowadzonych badań, sformułowała wnioski, które są logiczne, dobrze uzasadnione w pracy. Zaproponowała własny autorski model biznesu ukierunkowujący na zrównoważony rozwój przedsiębiorstwa. Wskazała możliwe kierunki dalszych badań oraz możliwości implementacji zaproponowanego modelu biznesu do praktyki gospodarczej.

2.3 Wykorzystane źródła

Bibliografia wykazana w recenzowanej pracy jest bogata. Autorka wykorzystwała 266 pozycji literaturowych (książki i artykuły naukowe), w tym 81 pozycji anglojęzycznych oraz 43 źródła internetowe. Autorka cytuje najważniejsze publikacje dotyczące analizowanego zagadnienia, zarówno problematyki zrównoważonego rozwoju, podejścia zasobowego w zarządzaniu przedsiębiorstwem oraz zagadnień dotyczących modeli biznesu. Materiały źródłowe wykorzystane przez doktorantkę to przede wszystkim publikacje z zakresu zarządzania, związane z tematem pracy. Pod względem jakościowym materiały źródłowe dobrano prawidłowo, są zróżnicowane i bogate. Na podkreślenie zasługuje wykorzystywanie w dysertacji najnowszej literatury przedmiotu i odwołania do najnowszych badań światowych w analizowanej tematyce. Ocena doboru przez autorkę źródeł i ich wykorzystania jest pozytywna. Świadczy o bardzo dobrym rozpoznaniu analizowanych zagadnień.

3. Ocena formalnej strony pracy

Recenzowana rozprawa została przygotowana wyjątkowo starannie pod względem językowym i edycyjnym. Poprawnie stosowane są zasady odsyłania do źródeł bibliograficznych. Starannie sporządzona bibliografia. Niemalże nie występują błędy edycyjne i językowe. Jednakże, gdyby praca miała ukazać się drukiem należy poddać ją korekcie językowej.

4. Wnioski i konkluzje końcowe

Recenzowana rozprawa doktorska jest wartościowym opracowaniem naukowym poświęconym opracowaniu modelu potencjału zasobowego zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa. Pod względem merytorycznym praca zasługuje na pozytywną ocenę. Wskazane szczegółowe zastrzeżenia dotyczące struktury pracy czy sformułowania hipotezy badawczej należy traktować jako uwagi o charakterze dyskusyjnym, poczynione z myślą, że uwagi te pomogą Doktorantce odpowiednio ukierunkować przyszłe badania i udoskonalić warsztat badawczy. W warstwie merytorycznej recenzowanej rozprawy należy docenić fakt, że jest ona napisana z zachowaniem zasady rzetelności naukowej. Wnioski formułowane są w oparciu o dorobek naukowy innych badaczy bądź w oparciu o badania własne. Ocena prezentowanej pracy pod względem formalnym jest również pozytywna. Rozprawa została przygotowana starannie pod względem edytorskim i językowym. Drobne usterki formalne i zgłoszone sugestie merytoryczne nie wpływają na końcową pozytywną ocenę przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej.

Temat recenzowanej pracy jest istotny, interesujący poznawczo i rzadko podejmowany przez badaczy. Autorka analizując podjęty problem przyczynia się więc do wypełnienia luki badawczej w Polsce. Autorka potwierdziła swoją wiedzę teoretyczną z zakresu modelu potencjału zasobowego zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa, a także udowodniła umiejętność prowadzenia samodzielnej pracy badawczej. Mając na uwadze powyższe stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska spełnia wymogi określone w art. 13 ust. 1 Ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku stawiane rozprawom doktorskim, dlatego wnioskuję o jej dopuszczenie do publicznej obrony na Wydziale Inżynierii Zarządzania Politechniki Poznańskiej.

